

ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Андрощук О.В.

аспірант,

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

АНАЛІЗ ЗМІСТУ ПОНЯТЬ «ТВОРЧІСТЬ», «ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ» В ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Дослідження питання творчості у наш час стало настільки актуальним, що його сміливо можна віднести до проблем століття. На протязі багатьох десятиків років психологи, як закордонні так і вітчизняні досліджують феномен творчості, але він довгий час вислизав від точного психологічного експерименту, тому що реальні життєві ситуації не вкладаються в його рамки, адже усі існуючі тести завжди обмежені певною діяльністю, поставленою метою.

У різні історичні епохи в психології по-різному розглядали питання творчості. Феноменологія творчості широка та неоднорідна. Деякі вчені вважають, що творчість пов'язана лише із соціально-значущими відкриттями (С.У. Гончаренко, Е.С. Рапацевич, С.Л. Рубінштейн та ін.) [21]. Інші наголошують на безсумнівному творчому характері відкриттів, які людина робить для себе (С.Д. Максименко, К. Роджерс та ін.). Треті беруть за основу ознаку алгоритмізації діяльності (В.Дж. Гордон, А.К. Гастев, А. Осборн та ін.) [13]. Значна кількість дослідників констатують у психології певну роз'єднаність у вивченні інтелектуального й особистісного аспектів (Л.С. Виготський, В.П. Зінченко та ін.) детермінації творчості, тому що основний спосіб вивчення даного явища зводиться до тестування.

Ще у стародавні часи, філософи (А. Бергсон, І. Кант, Платон, В. Шеллінг та ін.) наголошували на тому, що творчість – це розумова і практична діяльність, результатом якої є створення оригінальних, неповторних цінностей, виявлення нових фактів, властивостей, закономірностей, а також методів дослідження і перетворення матеріального світу або духовної культури.

Проблемам феномена творчості та її природі, формуванню та прояву творчих здібностей, їх діагностиці присвячено багато

досліджень у психології. Зокрема над питанням творчості працювали такі вчені: В.Н. Ананьєв, Г. Айзенк, Д.Б. Богоявленська, Л.С. Виготський, М. Воллах, Дж. Гілфорд, В.Н. Дружинін, З.І. Калмикова, В.В. Клименко, А. Маслоу, В.О. Моляко.

Дослідження В.О. Моляко, Я.О. Пономарьова, В.А. Роменця, Ж. Піаже та ряду інших вчених довели, що з-поміж всіх адаптаційних ресурсів творчість є специфічною формою взаємодії зі світом (не лише предметного, а й соціального), яка, окрім задоволення важливих соціальних потреб, створює передумови для духовного розвитку [8; 9; 10].

Ученими неодноразово підкреслювалася думка, що формування здібностей є керованим психолого-педагогічним процесом, що включає вплив на мотиви творчої діяльності (О. Дусавицький, О. Киричук), пізнавальні інтереси (Н. Бібік, Г. Щукіна), загальнонавчальні вміння (Н. Каневська, Н. Підгорна, О. Савченю). Разом із тим, серйозними перешкодами у справі впровадження новітніх методів та прийомів розвитку творчих здібностей дітей є, по-перше, тривалий перехід з авторитарної до особистісно-орієнтованої моделі взаємодії педагога з вихованцем, який реалізовано далеко не у всіх дошкільних навчальних закладах, по-друге, недостатня розробленість системи роботи з розвитку творчих здібностей, особливо, що стосується роботи з дітьми, які мають вади психофізичного розвитку.

Разом із тим, світова психологічна думка пропонує чималий арсенал методик роботи з дітьми, що знайшли теоретичне та практичне підтвердження. Успішною спробою реалізації системного підходу до дослідження творчості є концепція Д.Б. Богоявленської, яка вважає, що одиницею системного аналізу творчості може бути інтелектуальна активність. Дослідниця означає її як інтегральне утворення, властивість цілісної особистості, що відбиває процесуальну взаємодію інтелектуальних і мотиваційних компонентів системи в їх єдності. Це виявляється в пізнавальній діяльності, що виходить за межі вимог аналізованої проблемної ситуації.

Е. Фромм вважав, що творчі здібності – це здібність дивуватись і пізнавати, уміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, спрямованість на відкриття нового і здатність до глибокого усвідомлення свого досвіду.

Творчий процес людини – це послідовність творчих актів. Творчий акт можна вважати умовною одиницею творчого процесу,

зручною для аналізу та вивчення механізмів творчості. На сучасному етапі розвитку наука ще не може дати вичерпної відповіді на те, як система механізмів мозку діє у творчому акті, проте за допомогою досліджень нейрофізіології, психології та психотерапії можна охарактеризувати решту психофізіологічних механізмів творчого процесу людини. На творчий процес, роботу уяви загалом людину спонукає потреба. Нейрофізіологічний механізм творчості вмикає так звані детектори новизни, які виявляють щось нове в зовнішньому та внутрішньому світі. Це спеціальні нейрони, що відповідають лише на нові подразники та не реагують на повторення стимулів. Детекторам новизни властива висока чутливість, тому людина відчуває приємне хвилювання, позитивне емоційне переживання в процесі творчості. Нові враження стимулюють потяг до творчості та безпосередньо її процес.

Творчі здібності – це вищий прояв активності людини, здатність створювати дещо нове, оригінальне, не противагу стереотипній шаблонній діяльності. Масштаб творчості може бути різним, вона виявляється у будь-якій сфері людської діяльності, але у всіх випадках відбувається виникнення, відкриття чогось принципово нового [19].

Особистість має здібності, мотиви, знання й уміння, завдяки яким вона може створити новий, оригінальний і унікальний продукт. Дуже велике значення в розкритті й розширенні творчих можливостей особистості мають її уява, інтуїція, неусвідомлювані компоненти розумової активності, а також потреба в самоактуалізації.

Отже, головна характеристика творчості це створення нового. Серед сучасних позицій науковців щодо природи творчості виділяють два підходи. Перший підхід розглядає творчість як діяльність спрямовану на створення нових суспільно значущих цінностей; основну увагу приділяють критеріям об'єктивної новизни й оригінальності продуктів творчої діяльності. Другий підхід пов'язує творчість із самореалізацією людини, з розвитком мотивації її творчої діяльності. Критерій творчості є її цінність – особистість самої людини, а не тільки продукт творчої діяльності. Основною та центром творчості є сама особистість, суб'єкт, без якого неможлива творча діяльність.

Сучасне українське суспільство ставить завдання формувати людину «нового покоління», яка б відмовилася б від застарілих

стандартів та стереотипів, людину, що здатна творчо мислити, самостійно приймати рішення, брати активну участь у житті суспільства, розв'язувати складні проблеми сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Біла І.М. Психологія дитячої творчості // Київ, 2014. – 137 с.
2. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості // Київ, 1989. – 608 с.
3. Моляко В.А. Психология творческой деятельности // Київ, 1978. – 44 с.
4. Пиаже Ж. История зарубежной психологии (30-60-е гг. XXв.) // Москва, 1986. – 292 с.
5. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки: посібник // Київ, 2003. – 502 с.
6. Трофімов Ю.Л., Алексеєва М.І., Гончарук П.А. Психологія: Підручник // Київ, 2005. – 558 с.

Давидова О.В.

стажист-дослідник;

Науковий керівник: Лушин П.В.

доктор психологічних наук, професор,

Університет менеджменту освіти

Національної академії педагогічних наук України

ПРОГРАМА ЕКОФАСИЛІТАТИВНОГО СУПРОВОДУ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ В АСПЕКТІ РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНИМИ СТЕРЕОТИПАМИ

В умовах сьогоденної суспільної трансформації та соціальних змін головною метою психологічного супроводу професійної діяльності вчителя є допомога педагогу в повноцінній реалізації себе у професійній площині. Завдання психологічного супроводу педагога в умовах невизначеності, малоструктурованості повинні бути націлені на вироблення у педагогів готовності до постійної зміни орієнтирів, оскільки в умовах нестабільності «зживаються» та потерпають крах складені стереотипи попередньої ідентичності.

Ми відображаємо ставлення до педагогічних стереотипів, як до можливості позитивних змін, що несуть у собі відновлення внутрішнього світу людини, переосмислення, переоцінку своїх